

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā
Rīgā 2021. gada 3. decembrī
lietā Nr. 2021-12-03

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Sanita Osipova, tiesneši Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs un Anita Rodiņa,

pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 9. punktu, 19.¹ un 28.¹ pantu, rakstveida procesā 2021. gada 3. novembra tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Rīgas domes 2019. gada 18. decembra saistošo noteikumu Nr. 111 „Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtība Rīgā” 11. punkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020. gada 31. decembrim) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam”.

Konstatējošā daļa

1. Atbilstoši likuma „Par pašvaldībām” 14. panta pirmās daļas 3. punktam pašvaldībai, pildot savas funkcijas, ir tiesības likumā noteiktajā kārtībā ieviest vietējās nodevas un noteikt to apmērus, lemt par nodokļu likmēm un atbrīvošanu no nodokļu maksāšanas. Savukārt likuma „Par nodokļiem un nodevām” 3. panta otrās daļas pirmais teikums paredz, ka konkrētā nodokļa likumā pašvaldībām var dot tiesības piemērot

atvieglumus tiem maksājumiem, kuri ieskaitāmi pašvaldību budžetos, kā arī noteikt nekustamā īpašuma nodokļa objektu un likmi.

Saskaņā ar likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” 1. panta pirmo daļu ar nekustamā īpašuma nodokli apliek ķermeniskas lietas, kuras atrodas Latvijas Republikas teritorijā un kuras nevar pārvietot no vienas vietas uz otru, tās ārēji nebojājot, – zemi, ēkas, tai skaitā kadastra informācijas sistēmā reģistrētas, bet ekspluatācijā nenodotas ēkas, un inženierbūves (turpmāk – nekustamais īpašums), izņemot šā panta otrajā daļā minēto nekustamo īpašumu. Šā likuma 3. panta pirmās daļas pirmais teikums noteic, ka nekustamā īpašuma nodokļa likmi vai likmes no 0,2 līdz 3 procentiem no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības nosaka pašvaldība savos saistošajos noteikumos, kurus tā publicē līdz pirmstaksācijas gada 1. novembrim, bet 5. pants regulē atvieglumu nekustamā īpašuma nodokļa maksātājiem noteikšanas procesu, tostarp pašvaldības tiesības izdot saistošus noteikumus, kuros paredzēti atvieglumi atsevišķām nekustamā īpašuma nodokļa maksātāju kategorijām. Šādi saistoši noteikumi stājas spēkā likumā „Par pašvaldībām” noteiktajā kārtībā.

Atbilstoši likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” 3.¹ panta otrās daļas 2. punktam un trešajai daļai pašvaldībai, nosakot nekustamā īpašuma nodokļa atvieglumus, ir jāievēro objektīva grupējuma princips, efektivitātes princips un atbildīgas budžeta plānošanas princips un tai ir tiesības pēc izvēles piemērot teritorijas attīstības un teritorijas sakārtošanas principu, saskaņā ar kuru pašvaldība izmanto nodokļa likmi vai atvieglumus savas teritorijas attīstības veicināšanai un sakārtošanai, un uzņēmējdarbības atbalsta principu.

Pamatojoties uz likuma „Par pašvaldībām” 14. panta pirmās daļas 3. punktu un likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” 5. panta trešo un ceturto daļu, Rīgas dome 2012. gada 18. decembrī izdeva saistošos noteikumus Nr. 198 „Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglumu piešķiršanas kārtība Rīgā”, kas stājās spēkā 2013. gada 24. janvārī (turpmāk – Saistošie noteikumi Nr. 198). Ar 2013. gada 26. novembra saistošajiem noteikumiem Nr. 75 „Grozījumi Rīgas domes 2012. gada 18. decembra saistošajos noteikumos Nr. 198 „Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglumu piešķiršanas kārtība Rīgā””, kas stājās spēkā 2014. gada 7. janvārī (turpmāk – Saistošie noteikumi Nr. 75), Saistošie noteikumi Nr. 198 citstarp papildināti ar 4.18. punktu.

Saskaņā ar šo normu personai ir tiesības saņemt atvieglojumus par ēkām, kuras atrodas valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļu teritorijā vai noteiktās apbūves aizsardzības teritorijās vai kuras ir valsts aizsargājami kultūras pieminekļi ārpus šīm teritorijām, ja sabiedrībai šīs ēkas ir pieejamas no publiskās ārtelpas un tajās ir veikti noteikta rakstura sakārtošanas vai pārbūves darbi, no kā attiecīgi atkarīgs procentuālais atvieglojumu apmērs (25 %–90 % no aprēķinātā nekustamā īpašuma nodokļa apmēra). Papildus tam ar šiem grozījumiem Saistošo noteikumu Nr. 198 23.² punktā tika paredzēts, ka personām, kuras minētas šo saistošo noteikumu 4.18.2.–4.18.4. apakšpunktā, atvieglojumus piemēro piecus gadus, sākot ar nākamo taksācijas gadu pēc šo saistošo noteikumu 28.10. apakšpunktā paredzētās atzīmes izdarīšanas Rīgas domes Vienotajā informācijas sistēmā.

Līdz ar Rīgas domes 2019. gada 18. decembra saistošo noteikumu Nr. 111 „Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtība Rīgā” (turpmāk – Saistošie noteikumi Nr. 111) spēkā stāšanos 2020. gada 30. janvārī Saistošie noteikumi Nr. 198 zaudēja spēku. Saistošo noteikumu Nr. 111 3.18. punktā ar nelielām izmaiņām tika saglabāti gandrīz visi iepriekš spēkā bijušie atvieglojumi par ēkām, kurās veikti noteikti sakārtošanas vai pārbūves un izgaismošanas darbi. Savukārt šo noteikumu 11. punkts (turpmāk – apstrīdētā norma) noteica: „Piešķirto atvieglojumu apmērs vienai juridiskai personai, izņemot valsts un pašvaldības kapitālsabiedrībām un sabiedriskā labuma organizācijām, taksācijas gadā nedrīkst pārsniegt 10 000 *euro*.”

Ar Rīgas domes 2020. gada 12. novembra saistošo noteikumu Nr. 4 „Grozījumi Rīgas domes 2019. gada 18. decembra saistošajos noteikumos Nr. 111 „Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtība Rīgā”” (turpmāk – Saistošie noteikumi Nr. 4), kas stājās spēkā 2021. gada 1. janvārī, 1.8. punktu apstrīdētā norma no Saistošajiem noteikumiem Nr. 111 tika izslēgta.

2. Pieteikuma iesniedzēja – Administratīvā rajona tiesa (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam.

Pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā ir administratīvā lieta Nr. A420191520, kas ierosināta pēc juridiskās personas pieteikuma par tāda administratīvā akta, ar kuru personai noteikts papildu nekustamā īpašuma nodokļa aprēķins, atcelšanu.

Pieteicēja šajā administratīvajā lietā veikusi tai piederošā nekustamā īpašuma fasādes renovācijas un izgaismošanas darbus un tādējādi saskaņā ar Saistošo noteikumu Nr. 198 4.18.2. apakšpunktu ieguvusi tiesības saņemt nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu, sākot ar 2018. gadu. Atbilstoši Saistošo noteikumu Nr. 198 23.² punktam šādam atvieglojumam vajadzējis būt piešķirtam piecus gadus, sākot ar nākamo taksācijas gadu pēc atzīmes izdarīšanas Rīgas domes Vienotajā informācijas sistēmā. Ņemot vērā minēto, pieteicējai nekustamā īpašuma nodokļa aprēķinos 2018. un 2019. gadam piemērots atvieglojums 50 procentu apmērā no taksācijas gadā aprēķinātās nekustamā īpašuma nodokļa summas. Arī Rīgas domes Pašvaldības ieņēmumu pārvaldes 2020. gada 18. janvāra maksāšanas paziņojumā par 2020. gadu pieteicējai aprēķināts nekustamā īpašuma nodoklis, piemērojot minēto atvieglojumu. Savukārt pēc apstrīdētās normas spēkā stāšanās Rīgas domes Pašvaldības ieņēmumu pārvalde ar 2020. gada 26. februāra lēmumu atcēlusi 2020. gada 18. janvāra maksāšanas paziņojumu daļā par 2020. gada februāri–decembri, papildus aprēķinot nekustamā īpašuma nodokli 2244,94 *euro* apmērā.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka pieteicējai tās izskatīšanā esošajā administratīvajā lietā bija radusies tiesiskā paļāvība uz to, ka pēc fasādes renovācijas un izgaismošanas darbu veikšanas tā turpmākos piecus taksācijas gadus varēs saņemt nodokļa atvieglojumu noteiktajā apmērā. Līdz pat 2020. gada 30. janvārim regulējums neesot grozīts, tātad pēc savas būtības esot bijis pietiekami noteikts un nemainīgs, lai pieteicēja un citas juridiskās personas tam varētu uzticēties un saistībā ar to plānot savu darbību.

Apstrīdētās normas izstrādes materiāliem vajagot sniegt iespēju pārlicināties par to, vai pašvaldība ir izvērtējusi apstrīdētās normas ietekmi uz jau ievadītajām tiesiskajām attiecībām, meklējot saprātīgu līdzsvaru starp personas tiesisko paļāvību un sabiedrības interesēm, kuru labad attiecīgais regulējums tiek mainīts. Tomēr izskatāmajā gadījumā paskaidrojuma raksts nesaturot apstrīdētās normas nepieciešamības pamatojumu. Tādējādi pieteicējai Pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā

esošajā administratīvajā lietā un citām juridiskajām personām, uz kurām attiecas apstrīdētā norma, bijis liegts pārliecināties par tās mērķi un pamatotību. Vispārīgu jautājuma apspriešanu domes sēdē nevarot uzskatīt par pienācīgu un labas likumdošanas principam atbilstošu izvērtējumu.

Turklāt vajagot ņemt vērā to, ka apstrīdētā norma stājās spēkā jau pēc tam, kad pašvaldības ieņēmumu pārvalde bija izsūtījusi nodokļa maksāšanas paziņojumus par 2020. gadu. Nodokļu maksātāji esot rēķinājušies ar šajā taksācijas periodā maksājamā nodokļa apmēru. Pašvaldība varējusi atbilstoši regulēt pārejas periodu attiecībā uz tekošo taksācijas gadu. Šāds pārejas periods arī varējis būt viens no iespējamiem saudzējošākiem risinājumiem attiecībā uz tādām tiesiskajām attiecībām, kuras ievadītas pirms šā tiesiskā regulējuma spēkā stāšanās.

Vispārējais nodokļu princips, kas attiecas arī uz nekustamā īpašuma nodokli, paredzot, ka nodokļu taksācijas periods ir kalendāra gads. Minētais princips garantējot nodokļu maksājumu prognozējamību un tiesisko stabilitāti. Atkāpēm no šā principa vajagot būt atbilstoši pamatotām ar būtiskām sabiedrības interesēm. Izskatāmajā gadījumā šāds pamatojums neesot konstatējams.

Papildus esot ņemama vērā arī pašvaldības nekonsekventā rīcība, ar Saistošajiem noteikumiem Nr. 4, kas stājās spēkā 2021. gada 1. janvārī, atgriežoties pie iepriekšējā regulējuma, t. i., izslēdzot apstrīdēto normu. Turklāt šādu izmaiņu pamatojums bijis identisks sākotnējam atvieglojuma ieviešanas pamatojumam.

Līdz ar to Rīgas dome neesot vispusīgi un pilnvērtīgi izvērtējusi apstrīdētās normas ietekmi uz tām juridiskajām personām, kas bija veikušas ēku sakārtošanas un pārbūves darbus un paļāvušās uz noteikta apmēra nodokļa atvieglojumu saņemšanu turpmākos piecus gadus pēc darbu pieņemšanas. Šāda situācija neatbilstot Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskās paļāvības principam un Satversmes 105. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesībām uz īpašumu.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Rīgas dome – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam.

Pašvaldības domei esot pienākums iekasēt nodokļus un nodevas, tai skaitā nekustamā īpašuma nodokli, lai nodrošinātu sava budžeta veidošanu, kas tālāk varot tikt

izlietots sabiedrības labklājības aizsardzībai. Tāpat pašvaldība esot tiesīga jebkurā laikā pieņemt saistošos noteikumus par nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piemērošanu. Minēto saistošo noteikumu saturs esot atkarīgs no konkrētā pašvaldības domes sasaukuma nodokļu politikas vīzijas un izpratnes par to, kā pašvaldības budžets būtu izlietojams lietderīgi un saprātīgi. Šādi saistošie noteikumi stājoties spēkā nākamajā dienā pēc to publicēšanas oficiālajā izdevumā „Latvijas Vēstnesis”, un tos esot iespējams pieņemt jebkurā laikā, jo likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” 3. panta pirmajā daļā noteiktais pienākums ar nodokļu likmēm saistītos noteikumus publicēt līdz pirmstaksācijas gada 1. novembrim neesot attiecināms uz noteikumiem par nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumiem.

Lai gan pašvaldībām ir plaša rīcības brīvība nodokļu jomā, likumdevējs likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” 3.¹ pantā norādījis, kādi principi pašvaldībai ir jāievēro, nosakot nekustamā īpašuma nodokļa likmes un atvieglojumus. No minētā regulējuma izrietot, ka prognozējamības un stabilitātes princips ir obligāti piemērojams tikai nekustamā īpašuma nodokļa likmes noteikšanas procesā, bet ne nosakot nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus. Šāds lēmums esot pamatots ar to, ka nodokļu atvieglojumi ir izņēmums no vispārējā nodokļu maksāšanas režīma. Savukārt sociālās atbildības princips esot vienīgais princips, kas piemērojams tikai nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu, bet ne nekustamā īpašuma nodokļa likmju noteikšanā. Šis princips esot vērtējams kopsakarā ar sociālā taisnīguma principu, kas paredz rūpes par sociālo atšķirību izlīdzināšanu. Visbeidzot, likumdevēja apzinātais lēmums nenoteikt prognozējamības un stabilitātes principa ievērošanu par obligātu nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu noteikšanas procesā esot vērtējams kopsakarā ar tiesiskās paļāvības principu. Proti, likumdevējs esot noteicis augstāku tiesiskās paļāvības standartu attiecībā uz nekustamā īpašuma nodokļa likmju prognozējamību un nemainīgumu, vienlaikus paredzot, ka personu tiesiskā paļāvība uz to, ka nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu regulējums nemainīsies, ir salīdzinoši mazāk aizsargājama.

Turklāt Rīgas dome vērš uzmanību uz pašvaldību saistošo noteikumu pieņemšanas procesu. Pēc iepazīšanās ar saistošo noteikumu projekta tekstu, paskaidrojuma rakstu un priekšlikumu apkopojuma tabulu visiem deputātiem līdz

domes sēdei esot iespēja iesniegt papildu priekšlikumus par saistošo noteikumu projekta teksta izmaiņām. No normatīvajiem aktiem neizrietot īpaša forma, kādā šādi priekšlikumi būtu sagatavojami; tāpat neesot regulēta šādu priekšlikumu pamatojuma un paskaidrojuma detalizācijas pakāpe. Pēc domes sēdē notikušā balsojuma par priekšlikumiem saistošo noteikumu paskaidrojuma raksts kādā daļā varot neatbilst pieņemtajai saistošo noteikumu gala redakcijai, tāpat kā tas esot arī ar Saeimā skatītajiem likumprojektiem. Lai nodrošinātu pašvaldību pieņemto saistošo noteikumu tiesiskumu, likumdevējs esot noteicis papildu kontroles mehānismu, paredzot, ka pašvaldība var publicēt saistošos noteikumus tikai tad, ja Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija neizsaka iebildumus par pieņemto saistošo noteikumu tiesiskumu.

No Rīgas domes 2019. gada 18. decembra sēdes protokola Nr. 71 esot redzams, ka priekšlikumu papildināt Saistošo noteikumu Nr. 111 projektu ar apstrīdēto normu pirms minētās domes sēdes ir iesnieguši četri Rīgas domes deputāti. Proti, sākotnēji sagatavotajā Saistošo noteikumu Nr. 111 projekta redakcijā apstrīdētā norma neesot bijusi iekļauta, tāpat arī paskaidrojuma rakstā nevarot būt sniegts tās skaidrojums. Minētās sēdes stenogrammā esot lasāms izteikto priekšlikumu pamatojums, no kura secināms, ka apstrīdētās normas iekļaušana Saistošajos noteikumos Nr. 111 citstarp devusi iespēju īstenot citu priekšlikumu, proti, atbalstīt personas ar I un II grupas invaliditāti, palielinot šīm personām piešķiramo nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmēru un attiecīgi sniedzot atbalstu mazāk aizsargātajām sabiedrības grupām.

Veicot ēkas fasādes remontu vai pilnu ēkas renovāciju, ēkas īpašnieks pildot savu pienākumu uzturēt savu īpašumu, turklāt šo darbu rezultātā palielinoties nekustamā īpašuma tirgus vērtība. Tāpat, lai gan viens no minēto nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu mērķiem esot pilsētas vizuālā tēla uzlabošana, tie tomēr neesot uzskatāmi par veikto ieguldījumu kompensāciju vai līdzfinansējumu ēkas remontdarbu veikšanai. Atbalsta saņemšanai noteiktais piecu gadu periods esot vērtējams nevis kā solījums atvieglojumus piemērot konkrētu laiku, bet gan kā ierobežojums, kas liedz saņemt nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus nenoteikti ilgu laiku.

Vērtējot, vai personām varēja rasties tiesiskā palāvība uz atvieglojumu saņemšanu, vajagot ņemt vērā to, ka Saistošie noteikumi Nr. 198 to spēkā esības laikā grozīti desmit reizes. Proti, neesot pamata sacīt, ka tajos noteiktajam tiesiskajam regulējumam būtu raksturīga nemainība un stabilitāte. Turklāt nodokļu atvieglojumu piemērošana faktiski nozīmējot to, ka nodokļu maksātāji, kas saņem nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus, tiek nostādīti labvēlīgākā situācijā nekā pārējie nodokļu maksātāji. Tiesiskās palāvības uz šādu labvēlīgāku attieksmi veidošanās un aizsardzība esot relatīva.

Nodokļu nomaksa esot visas sabiedrības leģitīmā interese. Turklāt nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojuma veidi un to piešķiršanas periodi, kas tika paredzēti Saistošajos noteikumos Nr. 198, vispārīgi esot saglabāti arī Saistošajos noteikumos Nr. 111. Tādējādi ar Saistošajiem noteikumiem Nr. 111 esot veikta mērķtiecīga pašvaldības finanšu resursu pārdale. Sabiedrības interese par tiesību normās noteikto nodokļu samaksu un tātad arī sociāli mazāk aizsargāto personu grupu tiesības nepieciešamības gadījumā saņemt lielāka apmēra nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus prevalējot pār juridiskās personas individuālo interesi maksāt mazāku nodokli. Līdz ar to tiesiskās palāvības princips neesot pārkāpts.

Ņemot vērā to, ka apstrīdētā norma nosaka tikai nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmēra limitu juridiskajām personām, bet neatceļ atvieglojumu saņemšanas iespējas vispār, esot secināms, ka šī norma nav konfiscējoša un tādējādi atbilst arī Satversmes 105. panta pirmajam teikumam.

Saistošo noteikumu Nr. 111 11. punkta izslēgšana esot politiskā procesa rezultāts. Proti, lēmumu izslēgt apstrīdēto normu no Saistošajiem noteikumiem Nr. 111 pieņēmis cits Rīgas domes sasaukums, kura nodokļu politikas vīzija atšķirusies no iepriekšējās domes ieskatiem un kuram izdevies atrast citus finansējuma avotus, lai ar nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu starpniecību turpinātu īstenot sociālās atbildības principu.

4. Pieaicinātā persona – Finanšu ministrija – norāda, ka atbilstoši likumam „Par nekustamā īpašuma nodokli” pašvaldības saistošie noteikumi par nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumiem, kas izdoti saskaņā ar šā likuma 5. panta

trešo un ceturto daļu, var stāties spēkā taksācijas gadā un tikt piemēroti uz atlikušo taksācijas gada periodu.

Vispārīgā gadījumā atbilstoši likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23. panta otrajai daļai pašvaldība esot tiesīga taksācijas gada laikā pārskatīt aprēķinātā nekustamā īpašuma nodokļa apmēru, ja tā konstatējusi, ka nodokļa maksājuma apmēra noteikšanā ir tikuši pieļauti likumu, Ministru kabineta noteikumu vai pašvaldības saistošo noteikumu pārkāpumi.

Tomēr nodokļu jomā esot būtiski ievērot tiesiskās paļāvības principu. Līdz ar to jebkuras izmaiņas nodokļa aprēķināšanas kārtībā (piemēram, nodokļa likmes vai atvieglojumu izmaiņas) būtu korektāk piemērot ar nākamo taksācijas gadu pēc attiecīgā regulējuma noteikšanas pašvaldību saistošajos noteikumos, izņemot atsevišķus gadījumus, kuros dažādu apstākļu dēļ ir neatliekami nepieciešama tūlītēja rīcība.

5. Pieaicinātā persona – biedrība „Latvijas Nodokļu konsultantu asociācija” – norāda, ka konkrētajā gadījumā pastāv pamatotas šaubas par tiesiskās paļāvības principa ievērošanu.

Strīdus atvieglojums neesot grozīts sešus gadus. Šis laika posms esot bijis pietiekams, lai pieteicēja Pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā esošajā administratīvajā lietā un citas personas varētu uzticēties šim regulējumam. Pieteicējai esot radusies tiesiskā paļāvība uz noteiktā apmēra atvieglojuma saņemšanu turpmākos piecus gadus pēc fasādes renovācijas un izgaismošanas darbu veikšanas.

Vajagot ņemt vērā to, ka konkrētā atvieglojuma saņemšanas priekšnoteikums bija noteikts ieguldījums, proti, ēkas fasādes renovācijas un izgaismošanas darbu veikšana. Šādi atvieglojumi motivējot personas izdarīt investīcijas Rīgas pilsētas kopējā pilsētvidē, atjaunojot un uzturot ēkas. Tāpat varot pieņemt, ka persona nebūtu veikusi tik apjomīgus ieguldījumus minēto darbu veikšanai, ja tā zinātu, ka atvieglojuma apmērs nepārsniegs 10 000 *euro* gadā. Ņemot vērā minēto, vajagot atzīt, ka pieteicējas tiesiskā paļāvība konkrētajā situācijā ir būtiski aizskarta.

Pārejas periods, kas ļautu nodokļu maksātājam saņemt atvieglojumu atlikušajā tiesību normās noteiktajā tā piešķiršanas periodā, neesot noteikts. Tomēr pēc atvieglojuma ierobežojumu ieviešanas juridisko personu finansiālās saistības daļā

gadījumu esot nesamērīgi palielinājušās. Tik ievērojama nodokļu piemērošanas sistēmas maiņa bez pārejas perioda neesot saprātīga. Neesot saskatāma arī tāda ar sabiedrības labklājību saistīta steidzamība un nepieciešamība, kura būtu svarīgāka par pieteicējas tiesiskās paļāvības aizsardzību un kuras dēļ nebūtu nosakāms saprātīgs pārejas periods pārmaiņu ieviešanai.

Secinājumu daļa

6. Pieteikuma iesniedzēja lūdz izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskās paļāvības principam un Satversmes 105. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesībām uz īpašumu.

Ja ir apstrīdēta tiesību normas atbilstība vairākām Satversmes normām, tad Satversmes tiesai, ņemot vērā izskatāmās lietas būtību, ir jānosaka efektīvākā pieeja šīs atbilstības izvērtēšanai (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2021. gada 4. novembra sprieduma lietā Nr. 2021-05-01 10. punktu*).

6.1. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka regulējums, kas paredz personai pienākumu maksāt nodokli, ietilpst Satversmes 105. pantā ietverto pamattiesību tvērumā (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-25-01 5. punktu*). Proti, nodokļa maksāšanas pienākums vienmēr nozīmē īpašuma tiesību ierobežojumu, jo nodokļa piemērošanas rezultātā samazinās personas finanšu līdzekļu apmērs (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2014-11-0103 15. punktu*).

Apstrīdētā norma nenosaka personai jaunu pienākumu maksāt nodokli. Šīs normas skartā nodokļa – nekustamā īpašuma nodokļa – maksāšanas pienākums izriet citstarp no likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” un Rīgas domes 2015. gada 9. jūnija saistošo noteikumu Nr. 148 „Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā” normām. Savukārt apstrīdētā norma nosaka maksimālo apmēru nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumam, ko viena juridiskā persona var saņemt taksācijas gada ietvaros.

Nodokļu atvieglojumi ir tādas atkāpes no tiesību normās noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kuras kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai, kas atbilst noteiktai pazīmei, paredz nodokļa sloga samazinājumu, izdevīgāku nodokļa nomaksas

kārtību vai jebkādā citā veidā labvēlīgāku nodokļu režīmu (*sk., piemēram: Klemm A. Causes, Benefits, and Risks of Business Tax Incentives. IMF Working Paper, January 2009, pp. 3–4, kā arī Finanšu ministrijas 2020. gada decembra informatīvā ziņojuma „Par spēkā esošo nodokļu atvieglojumu izvērtēšanu” 5. lpp., pieejams: www.fm.gov.lv, ar atsauci uz OECD, Seminar „Tax Incentives – Promises and Pitfalls”). Saistošo noteikumu Nr. 198 4.18. punkts un Saistošo noteikumu Nr. 111 3.18. punkts paredzēja personu tiesības saņemt nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus par noteiktās Rīgas teritorijās sakārtotām un izgaismotām ēkām. Proti, ja personas bija noteiktā veidā renovējušas un izgaismojušas sev piederošos īpašumus, tām tika aprēķināts atbilstoši veiktajiem darbiem procentuāli samazināts nekustamā īpašuma nodoklis. Savukārt apstrīdētā norma ierobežoja šādu atvieglojumu apmēru vienai juridiskajai personai, izņemot valsts un pašvaldības kapitālsabiedrības un sabiedriskā labuma organizācijas, līdz 10 000 *euro* vienā taksācijas gadā.*

Tomēr izskatāmajā lietā būtisks ir tas apstāklis, ka ar apstrīdēto normu ietekmētie nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi ir saistīti ar noteiktām darbībām jeb priekšnoteikumiem, kuru izpildes gadījumā atvieglojumi tika piešķirti noteiktā procentuālā apmērā no nekustamā īpašuma nodokļa atbilstoši veiktajiem nekustamo īpašumu uzlabošanas pasākumiem un uz noteiktu laiku – pieciem gadiem (*sk. Saistošo noteikumu Nr. 198 4.18. un 23.² punktu, kā arī Saistošo noteikumu Nr. 111 3.18. punktu*). Gadījumos, kad persona pirms apstrīdētās normas spēkā stāšanās jau bija veikusi atvieglojuma saņemšanai nepieciešamās darbības un par konkrētajiem tai piederošajiem nekustamajiem īpašumiem tika noteikti nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi to attiecīgajā apmērā, ar apstrīdēto normu noteiktais atvieglojuma maksimālā apmēra ierobežojums pēc būtības radīja tai finansiālo saistību pieaugumu. Šāds finansiālo saistību pieaugums tieši izpaudās uz apstrīdētās normas pamata pieņemtajos Rīgas domes Pašvaldības ieņēmumu pārvaldes lēmumos, ar kuriem tika pārrēķināts personām piederošajām ēkām iepriekš aprēķinātais nekustamā īpašuma nodoklis par 2020. gada februāri–decembri (*sk., piemēram, lietas materiālu 1. sēj. 18.-22. lpp*). Proti, pēc apstrīdētās normas spēkā stāšanās personām tika noteiktas papildu nodokļu saistības par 2020. gadu. Tāpat apstrīdētās normas dēļ personām bija jāaprēķinās ar augstāku nākamā gada nekustamā īpašuma nodokļa aprēķinu, kas attiecīgi

samazināja personām brīvi pieejamo finanšu līdzekļu apmēru. Tātad pēc savas būtības apstrīdētā norma rada līdzīgu ietekmi tai, kādu radītu norma, kas nosaka jauna nodokļa maksāšanas pienākumu vai kādā citā veidā palielina personas finansiālās saistības.

Līdz ar to apstrīdētā norma ietucas Satversmes 105. panta pirmajā teikumā ietverto pamattiesību tvērumā.

6.2. Valstij, nosakot un realizējot savu nodokļu politiku, ir plaša rīcības brīvība (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2010-70-01 9. punktu*). Tajā ietilpst tiesības izvēlēties, kādas nodokļu likmes un kādām personu kategorijām paredzamas, kā arī tiesības noteikt attiecīgā regulējuma detaļas. Tomēr tiesību normu izdevēja rīcībai attiecībā uz nodokļu politiku ir jāatbilst vispārējiem tiesību principiem un citām Satversmes normām (*sal. sk. Satversmes tiesas 2018. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-35-03 9. punktu*).

Attiecībā uz normām, kas regulē nodokļu atvieglojumus, minētā rīcības brīvība ir vēl plašāka. Proti, šādas normas salīdzinoši šaurai nodokļu maksātāju grupai samazina nodokļa apmēru vai atliek nodokļu saistību izpildes termiņu un parasti tiek vērtētas kā novirzes vai izņēmumi no valsts „standarta” nodokļu likmes vai sistēmas un nodokļu pamatprincipiem (*sal. sk.: Von Haldenwang C., Redonda A., Aliu F. Shedding Light On Worldwide Tax Expenditures. GTED Flagship Report 2021. Bonn: German Development Institute / Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE), 2021, p. 12; Seer R. Allgemeines Steuerschuldrecht. In: Tipke K., Lang J. (Hrsg.) Steuerrecht. 22. Auflage. Köln: Schmidt, 2015, S. 236, Rn. 50; kā arī Valsts kontroles likumības un lietderības revīzijas „Vai nodokļu atlaides un atvieglojumi sasniedz tiem noteiktos mērķus?” 2019. gada 31. maija ziņojuma „Nodokļu atlaides – neredzami budžeta izdevumi” 14. lpp., pieejams: www.lrvk.gov.lv). Parasti nodokļu atvieglojumi tiek lietoti, lai veicinātu ekonomisko izaugsmi un piesaistītu investīcijas, īstenotu sociālās labklājības mērķus un stimulētu konkrētus uzvedības modeļus, proti, to pamatā ir ar sabiedrisko labumu saistītu interešu aizsardzība (*sk.: Von Haldenwang C., Redonda A., Aliu F. Shedding Light On Worldwide Tax Expenditures. GTED Flagship Report 2021. Bonn: German Development Institute / Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE), 2021, p. 12; Seer R. Allgemeines Steuerschuldrecht. In: Tipke K., Lang J. (Hrsg.) Steuerrecht. 22. Auflage. Köln: Schmidt, 2015, S. 236, Rn. 50–51*). Nodokļu*

atvieglājumu piemērošanas rezultātā samazinās ienākumi, kurus valsts gūst no konkrētā nodokļu maksātāja (*sk., piemēram: Redonda A. Tax Expenditures and Sustainability. An Overview. Council on Economic Policies: Discussion Note 2016/3. November 2016, p. 2; Tax expenditures in OECD Countries. Paris: OECD, 2010, p. 12*). Tātad nodokļu atvieglojumus nosakošas normas ir labvēlības vai atbalsta izpausme attiecībā uz konkrētiem indivīdiem to stāvokļa vai konkrētas rīcības dēļ.

Tomēr arī pieņemot tiesību normas, kas nosaka nodokļu atvieglojumus, šo normu izdevējam ir jāievēro vispārējie tiesību principi un citas Satversmes normas. Vēl jo vairāk šāds pienākums attiecas uz nodokļa atvieglojuma apmēru vai piemērošanas noteikumu grozīšanu personai nelabvēlīgā veidā vai šādu atvieglojumu atcelšanu.

6.3. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 1. panta tvērumā ietilpst no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātais tiesiskās paļāvības princips. Tiesiskās paļāvības princips ir saistīts ar tiesiskās drošības principu un nodrošina tā pieprasīto stabilitāti, aizliedzot nekonekventu valsts rīcību. Šis princips nozīmē, ka indivīds var paļauties uz to, ka valsts rīkojas tiesiski un konsekventi, savukārt valstij ir jāaizsargā tai dāvātā uzticēšanās. Tiesiskās paļāvības principa pastāvēšana ir saistīta ne tikai ar uzticēšanos valsts varai, bet arī ar tiesību normu adresātu rīcības brīvības īstenošanas iespējām (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-26-0106 10.2. punktu*).

Tiesiskās paļāvības princips neizslēdz to, ka indivīda reiz iegūtās tiesības var tikt grozītas tiesiskā veidā. Proti, šis princips nedod pamatu ticēt, ka reiz noteiktā tiesiskā situācija nekad nemainīsies, bet gan pieļauj un noteiktos apstākļos pat pieprasa pastāvošā tiesiskā regulējuma grozīšanu. Pretējā gadījumā valsts nevarētu pienācīgi reaģēt uz mainīgajiem dzīves apstākļiem (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-26-0106 22.2.1. punktu*). Tiesību normu izdevējam ir pienākums sekot līdz aktuālajai situācijai kādā konkrētā jomā un vajadzības gadījumā, izvērtējot valsts un sabiedrības intereses un vajadzības, grozīt iepriekš pieņemtās tiesību normas. Tāpat arī pašām personām ir jārēķinās ar to, ka tiesiskā situācija var mainīties – piemēram, gadījumā, ja mainās valsts ekonomiskā situācija un vajadzības, var mainīties nodokļu likmes un atvieglojumi (*sal. sk. Satversmes tiesas 2011. gada 13. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2010-59-01 9.8. punktu*).

Grozot tiesisko regulējumu, tiesību normu izdevējam ir jāņem vērā tās tiesības, uz kuru saglabāšanu vai īstenošanu personai var būt izveidojusies paļāvība (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-26-0106 22.2.1. punktu*). Demokrātiskā tiesiskā valstī, izdarot grozījumus normatīvajos aktos, to izdevējam ir pienākums vispusīgi un pilnvērtīgi apsvērt un paredzēt saudzējošu pāreju uz jauno tiesisko regulējumu. Tādā veidā tiktu nodrošināts saprātīgs līdzsvars starp personu tiesisko paļāvību un sabiedrības gūto labumu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2021. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2020-30-01 12. punktu*).

6.4. Ja lietā apstrīdēta tiesību normas atbilstība gan tiesiskās paļāvības principam, gan Satversmes 105. pantam, apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 1. pantam galvenokārt tiek vērtēta kopsakarā ar Satversmes 105. pantu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 16.3. punktu*). Parasti šādos gadījumos tiesiskā paļāvība tiek pārbaudīta kā viens no pamattiesību ierobežojuma samērīguma elementiem (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2021. gada 27. maija sprieduma lietā Nr. 2020-49-01 29.2.–29.4. punktu*). Tomēr izskatāmajā lietā Pieteikuma iesniedzēja neapstrīd nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojuma apmēra ierobežojumus pašus par sevi, bet uzskata, ka ar šādu regulējumu un tā attiecināšanu uz jau ievadītām tiesiskajām attiecībām tiek aizskarta tiesiskā paļāvība uz nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu saņemšanu piecu gadu garumā tādā apmērā, kādā tas noteikts atbilstoši veiktajiem ēkas renovācijas un izgaismošanas darbiem. Proti, izskatāmās lietas pamatjautājums ir nevis par konkrētā nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu maksimālā apmēra atbilstību tiesībām uz īpašumu, bet gan par to, vai, nosakot šo atvieglojumu maksimālo apmēru un attiecinot to uz personām, kas šo atvieglojumu sākušas saņemt pirms apstrīdētās normas spēkā stāšanās, ir ievērots tiesiskās paļāvības princips. Līdz ar to šajā lietā Satversmes tiesai jāpārbauda, vai ir noticis tiesiskās paļāvības principa pārkāpums.

Tiesiskās paļāvības princips aizsargā tikai tādas tiesības, uz kuru īstenošanu personai varēja rasties likumīga, pamatota un saprātīga paļāvība, kas ir minētā vispārējā tiesību principa kodols (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2020-30-01 11.2. punktu*). Konkrētajā gadījumā personas Satversmes 105. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības uz īpašumu, kas izpaužas kā Saistošo noteikumu

Nr. 198 4.18.2.–4.18.4. apakšpunktā noteikts un personai piemērots nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojums, ir tās tiesības, uz kuru saglabāšanu potenciāli radusies tiesiskā paļāvība. Līdz ar to tiesiskās paļāvības principa pārkāpuma esība pārbaudāma kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesībām.

Tādēļ Satversmes tiesai konkrētajā gadījumā jāizvērtē, vai apstrīdētā norma aizskar tādas personas, kura jau ir izpildījusi Saistošo noteikumu Nr. 198 4.18.2.–4.18.4. apakšpunktos ietvertos kritērijus noteikta apmēra nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojuma saņemšanai, tiesisko paļāvību uz Satversmes 105. pantā paredzēto īpašuma tiesību saglabāšanu.

Līdz ar to izskatāmajā lietā Satversmes tiesa izvērtēs apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskās paļāvības principam kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmo teikumu.

7. Tiesiskās paļāvības princips pamatā nozīmē aizsardzību pret tādu tiesību normu iedarbības laika noteikšanu, kas ar atpakaļejošu vai tūlītēju spēku negatīvi ietekmē tiesību adresātiem pagātnē pastāvējušas tiesības vai jebkāda cita veida tiesiskas attiecības (*sal. sk.: Onževs M. Tiesību normu laika aspekti tiesiskā un demokrātiskā valstī. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2016, 98. lpp., ar atsauci uz: Maurer H. Kontinuitätsgewahr und Vertrauensschutz. In: Isensee J., Kirchhof P. (Hrsg.) Handbuch des Staatsrechts. Band IV. Heidelberg: Müller, 2006, S. 413–417*). Atkarībā no tā, kāds ir tiesības ietekmējošās tiesību normas spēks laikā, atšķiras tiesisko paļāvību ietekmējošās normas tiesiskuma izvērtēšanas kritēriji. Ja, nosakot tiesību normas iedarbības laiku, secināms, ka tiesību normai noteikts atpakaļejošs spēks, tad prezumējams, ka konkrētajai tiesību normai no laika aspekta pakļautās tiesiskās attiecības ir ietekmētas prettiesiski, un to pamatojumam nepieciešami īpaši iemesli (*sal. sk.: Onževs M. Tiesību normu laika aspekti tiesiskā un demokrātiskā valstī. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2016, 110. un 126. lpp.*). Savukārt tiesību normas ar tūlītēju spēku pamatā tiek uzskatītas par tiesiskām, tomēr konkrētu apstākļu dēļ nav izslēdzama iespējamība, ka personu tiesiskā paļāvība aizskarta prettiesiski, tostarp gadījumos, kad atzīstams, ka paļaušanās uz pastāvošo tiesisko regulējumu ir būtiskāka par likumdevēja mērķi, kura sasniegšanai grozījumi pieņemti (*sal. sk.: Onževs M. Tiesību normu laika*

aspekti tiesiskā un demokrātiskā valstī. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2016, 189.–190. un 196. lpp.).

7.1. Attiecinot pieņemtā regulējuma tiesiskās sekas uz tiesiskajām attiecībām, kas nodibinātas pagātnē, bet turpinās pēc jaunā regulējuma spēkā stāšanās, tiesību normas tiek pieņemtas ar tūlītēju spēku laikā (*sk.: Onževs M. Tiesību normu laika aspekti tiesiskā un demokrātiskā valstī. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2016, 189. lpp.).*

No Pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā esošās administratīvās lietas materiāliem izriet, ka pieteicēja šajā lietā nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu noteiktajā apmērā saņēmusi jau no 2018. gada, proti, tiesiskās attiecības tika nodibinātas pirms apstrīdētās normas spēkā stāšanās. Pēc apstrīdētās normas spēkā stāšanās 2020. gada 30. janvārī pieteicēja turpināja izmantot šīs tiesības, jo brīdī, kad tika izdarīta atzīme Rīgas domes Vienotajā informācijas sistēmā, spēkā esošais regulējums paredzēja, ka atvieglojumus piešķir uz pieciem gadiem, sākot ar nākamo taksācijas gadu pēc atzīmes izdarīšanas.

Uz apstrīdētās normas pamata nekustamā īpašuma nodoklis tika pārrēķināts pieteicējai nelabvēlīgā veidā, proti, radot tai papildu finansiālās saistības, bet no nākamā mēneša pēc apstrīdētās normas spēkā stāšanās – 2020. gada februāra –, neietekmējot iepriekšējo gadu nodokļa maksājumus vai nekustamā īpašuma nodokli, kas būtu maksājams par 2020. gada janvāri, proti, mēnesi pirms apstrīdētās normas spēkā stāšanās. Tāpat apstrīdētā norma tika piemērota arī citām personām. Savukārt atbilstoši likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” 6. panta trešajai daļai nekustamā īpašuma nodoklis maksājams reizi ceturksnī – ne vēlāk kā 31. martā, 15. maijā, 15. augustā un 15. novembrī – vienas ceturtdaļas apmērā no nodokļa gada summas vai reizi gadā avansa veidā. Apstrīdētā norma neatcēla noteiktos nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus pavisam, neradīja atpakaļejošas sekas attiecībā uz atvieglojuma piemērojamību un attiecību esību un neietekmēja iepriekšējo gadu nodokļa maksājumus jeb jau noslēgtās tiesiskās attiecības. Tā grozīja turpmāk pastāvošo tiesisko attiecību saturu. Tātad apstrīdētā norma līdz ar tās spēkā stāšanos tika piemērota jau ievadītām tiesiskajām attiecībām, kuras bija nodibinātas pagātnē, proti, brīdī, kad tika izdarīta atzīme Rīgas domes Vienotajā informācijas sistēmā, bet kuras vēl nebija noslēgtas. Tātad apstrīdētā norma no veiktajiem ēkas renovācijas un izgaismošanas darbiem un ar

tiem saistītajām Saistošo noteikumu Nr. 198 un Nr. 111 normām izrietošās un jau iepriekš radušās tiesiskās attiecības ietekmēja ar tūlītēju spēku, ierobežojot vienai juridiskajai personai gadā piešķiramā īpašuma nodokļa atvieglojuma apmēru līdz 10 000 *euro* un attiecīgi mainot konkrētām personām aprēķināto nekustamā īpašuma nodokli par laika posmu no 2020. gada februāra līdz tā paša gada decembrim.

7.2. Tiesību normu izdevējam ir tiesības noteikt tiesību normām tūlītēju spēku, tomēr tam ir jāpārlicinās par normu ietekmi uz pastāvošajām tiesiskajām attiecībām un jānodrošina, ka šī ietekme nav nesamērīga salīdzinājumā ar sasniedzamo mērķi. Proti, lai izvērtētu apstrīdētās normas atbilstību tiesiskās paļāvības principam kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmo teikumu, izskatāmajā lietā jānoskaidro:

1) vai personai bija radusies tiesiskā paļāvība uz noteikta apmēra nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojuma saņemšanu piecu gadu garumā;

2) vai, izdodot apstrīdēto normu, ir nodrošināts saprātīgs līdzsvars starp personas tiesisko paļāvību un sabiedrības interesēm, kuru labad attiecīgais regulējums tika mainīts (*sal. sk. Satversmes tiesas 2021. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2020-30-01 12. punktu*).

8. Lai noskaidrotu, vai personai bija radusies tiesiskā paļāvība uz nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu saņemšanu piecus gadus tādā apmērā, kāds noteikts atbilstoši veiktajiem renovācijas un izgaismošanas darbiem, Satversmes tiesai jāizvērtē, vai personas paļaušanās uz tiesību normu ir likumīga, pamatota un saprātīga un vai tiesiskais regulējums pēc savas būtības ir pietiekami noteikts un nemainīgs, lai tam varētu uzticēties (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2020-30-01 13. punktu*).

8.1. Lai konstatētu, ka personai ir radusies tiesiskā paļāvība uz konkrētu tiesību saglabāšanu vai īstenošanu, jāņem vērā, ka šā principa galvenais uzdevums ir aizsargāt personas tiesības gadījumos, kad normatīvā regulējuma grozījumu rezultātā notiek vai ir iespējama personu tiesiskā stāvokļa pasliktināšanās (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 8. novembra sprieduma lietā Nr. 2006-04-01 21. punktu*).

Norma, kas noteica personu tiesības saņemt nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus par ēkām, kuras atrodas noteiktās Rīgas teritorijās vai ir valsts

aizsargājami kultūras pieminekļi ārpus tām, ir pieejamas no publiskās ārtelpas un kurās ir veikti noteikta rakstura sakārtošanas vai pārbūves darbi, proti, Saistošo noteikumu Nr. 198 4.18. punkts, stājās spēkā 2014. gada 7. janvārī. Kopā ar šo normu spēkā stājās arī Saistošo noteikumu Nr. 198 23.² punkts, kas noteic, ka atvieglojumus, kas paredzēti šo noteikumu 4.18.2.–4.18.4. apakšpunktā, piemēro piecus gadus, sākot no atzīmes izdarīšanas Rīgas domes Vienotajā informācijas sistēmā. Abas šīs normas to spēkā esības laikā netika grozītas. Saistošajos noteikumos Nr. 198 nebija ietvertas citas normas, kas aprobežotu vai kā citādi ietekmētu attiecīgo atvieglojumu apmēru vai piemērojamību. Gan konkrētais atvieglojuma veids, gan norma, kas noteica atvieglojuma piemērošanas ilgumu piecu gadu garumā, tika ietverti arī Saistošajos noteikumos Nr. 111, kas stājās spēkā 2020. gada 30. janvārī.

Proti, tiesiskais regulējums, kas paredzēja personas tiesības pēc konkrētu kritēriju izpildes piecus gadus saņemt noteikta procentuālā apmēra nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu, bija nemainīgs un spēkā vairāk nekā sešus gadus. Tātad normatīvais regulējums atzīstams par pietiekami noteiktu un nemainīgu.

Kā Satversmes tiesa secināja jau iepriekš, pieteicēja administratīvajā lietā nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu noteiktajā apmērā saņēma jau no 2018. gada, šim atvieglojumam tā pilnajā procentuālajā apmērā tiekot piemērotam katra gada nekustamā īpašuma nodokļa aprēķinā. Pieteicēja paļāvās uz tiesībām konkrēto atvieglojumu saņemt piecus gadus pēc atzīmes izdarīšanas Rīgas domes Vienotajā informācijas sistēmā. Tāpat no lietas materiāliem un Tiesu informatīvajā sistēmā pieejamās informācijas izriet, ka arī pieteicēji citās lietās jau pirms apstrīdētās normas spēkā stāšanās bija ieguvuši tiesības uz to veiktajiem ēku un to fasāžu renovācijas un izgaismošanas darbiem atbilstoši nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu un to arī vairākus gadus saņēmuši noteiktajā apmērā (*sk., piemēram, lietas materiālu 1. sēj. 135.–137. lpp. un lietas Nr. A420187220 materiālus*).

Tādējādi tiesiskais regulējums, kas ietvēra personai noteikto konkrēto nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu procentuālā apmērā atbilstoši veiktajiem renovācijas darbiem bez citiem tā apmēra ierobežojumiem, bija pietiekami noteikts un nemainīgs, lai tā adresāti varētu tam uzticēties.

8.2. Tomēr, izvērtējot tiesiskās palāgvības rašanās pamatotību, ir būtiski ņemt vērā arī tās tiesību nozares specifiku, kurā šāda palāgvība, iespējams, ir radusies. Proti, jāpievērš uzmanība tam, ka apstrīdētā norma ietilpst nodokļu tiesību jomā.

Ieņēmumi no nodokļiem veido būtisku un neatņemamu kopējo valsts budžeta ieņēmumu daļu, nodrošinot valsts spēju pildīt savas funkcijas, tostarp pildīt savus pienākumus pamattiesību nodrošināšanas jomā (*sal. sk. Satversmes tiesas 2010. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-25-01 9. punktu*). Nodokļu sistēmas ietvaros personas atbilstoši saviem ienākumiem, patēriņa īpatnībām, tām piederošā īpašuma vērtībai vai citiem sociālekonomiskajiem kritērijiem veic nodokļu maksājumus, īstenojot savstarpējo solidaritāti sabiedrībā. Nodokļu maksāšana ir veids, kādā personas uzņemas kopīgu atbildību par sabiedrības vajadzību apmierināšanu un Latvijas valsts uzturēšanu. Savukārt tiesību normu izdevēja pienākums nodokļu politikas jomā ir tāda solidāra un taisnīga – uz noteiktiem kritērijiem balstīta – sociālekonomisko atšķirību izlīdzināšanas mehānisma izveide, kas ir vērsts uz valsts ilgtspējīgu attīstību, turklāt ne tikai formālā nozīmē, bet arī nodrošinot šā mehānisma efektīvu funkcionēšanu, kā arī nepieciešamo nodokļu politikas izmaiņu pārdomātu un savlaicīgu ieviešanu. Tādējādi tiek nodrošināta sabiedrības labklājība (*sal. sk. Satversmes tiesas 2017. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2016-14-01 26. punktu*).

Šādas sistēmas izveide un uzturēšana prasa tās pastāvīgu kontroli, sekojot līdzi tiesiskās un faktiskās situācijas attīstībai un konkrētā brīža nepieciešamībām. Proti, tiesību normu izdevējam ir pienākums periodiski apsvērt, vai konkrētais tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2019-05-01 24.1. punktu*).

Ņemot vērā nodokļu atvieglojumu kā valsts ieņēmumus samazinoša institūta būtību un to attiecīgo ietekmi uz sabiedrības labklājību, periodiskas izvērtēšanas pienākums it sevišķi attiecas uz tos nosakošām normām. Proti, tiesību normu izdevējam, ņemot vērā mainīgos apstākļus, kā arī atvieglojumu ilgtermiņa ietekmi un to mijiedarbību ar citiem politikas instrumentiem, ir periodiski jāpārlicinās, vai nodokļu atvieglojumi joprojām ir atbilstoši, ekonomiski un efektīvi (*sal. sk. Valsts kontroles likumības un lietderības revīzijas „Vai nodokļu atlaides un atvieglojumi sasniedz tiem*

noteiktos mērķus?” 2019. gada 31. maija ziņojuma „Nodokļu atlaides – neredzami budžeta izdevumi” 14. lpp., pieejams: www.lrvk.gov.lv). Tātad ir jāpārbauda citstarp tas, vai noteiktie atvieglojumi sasniedz izvirzīto mērķi, vai tie ir sasaistīti ar valsts politikas plānošanas dokumentiem un tiešām ir nepieciešami kā visefektīvākais un finansiāli izdevīgākais mērķa sasniegšanas veids, vai tie ir taisnīgi, vai to rezultātā netiek pārsniegts piešķirtā budžeta ietvars un vai tie nerada konkurences kropļojumus, būtiskas papildizmaksas un nesamērīgu administratīvo slogu (*sal. sk., piemēram: Redonda A. Tax Expenditures and Sustainability. An Overview. Council on Economic Policies: Discussion Note 2016/3. November 2016, pp. 10–11; Tax expenditures in OECD Countries. Paris: OECD, 2010, pp. 25–26, 30, 34, kā arī Finanšu ministrijas 2020. gada decembra informatīvā ziņojuma „Par spēkā esošo nodokļu atvieglojumu izvērtēšanu” 6. lpp., pieejams: www.fm.gov.lv, un Valsts kontroles likumības un lietderības revīzijas „Vai nodokļu atlaides un atvieglojumi sasniedz tiem noteiktos mērķus?” 2019. gada 31. maija ziņojuma „Nodokļu atlaides – neredzami budžeta izdevumi” 14.–15. lpp., pieejams: www.lrvk.gov.lv).*

Nodokļu atvieglojumu izvērtēšana dod iespēju pārbaudīt arī to, vai atvieglojumu piemērošana ir caurskatāma, efektīva un vai to neizmanto ļaunprātīgi, tai skaitā personas, kurām šāds atvieglojums sākotnēji nebija paredzēts (*sk. Valsts kontroles likumības un lietderības revīzijas „Vai nodokļu atlaides un atvieglojumi sasniedz tiem noteiktos mērķus?” 2019. gada 31. maija ziņojuma „Nodokļu atlaides – neredzami budžeta izdevumi” 18. lpp., pieejams www.lrvk.gov.lv).*

Būtiski ir tas, ka nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā samazinās budžeta ieņēmumi, savukārt, lai iegūtu plānoto nodokļu ieņēmumu apjomu, ir jāpalielina nodokļu slogs pārējiem nodokļu maksātājiem (*sal. sk.: Tax expenditures in OECD Countries. Paris: OECD, 2010, pp. 30, 34, kā arī Finanšu ministrijas 2020. gada decembra informatīvā ziņojuma „Par spēkā esošo nodokļu atvieglojumu izvērtēšanu” 6. lpp., pieejams: www.fm.gov.lv).*

Līdz ar to tiesību normu izdevējam ir ne tikai rīcības brīvība nodokļu atvieglojumu noteikšanā, bet arī no valsts ilgtspējas un finanšu līdzekļu efektīvas izlietošanas principiem, kā arī citu personu tiesību ievērošanas un nodrošināšanas pienākuma izrietošs pienākums regulāri pārskatīt nodokļu atvieglojumus.

Tādējādi secināms, ka personas tiesiskā paļāvība uz to, ka nodokļa atvieglojums netiks atcelts, nav aizsargājama tādā pašā mērā kā personas tiesiskā paļāvība citos gadījumos, kad tiesībām uz īpašumu tiek noteikti ierobežojumi (*sal. sk. Satversmes tiesas 2010. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-25-01 10.1. punktu*).

Tomēr, lai arī tiesību normu izdevējam attiecībā uz nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus grozošām vai atceļošām normām ir relatīvi plaša rīcības brīvība, atsevišķos izņēmuma gadījumos personai var rasties tiesiskā paļāvība uz šādu atvieglojumu attiecināmību uz to konkrētā, ierobežotā laika posmā. Tāda situācija, ka kādai nozarei vai personai tikai uz politiskas iniciatīvas pamata tiek nodrošināta labvēlīgāka attieksme uz nenoteiktu laiku, to piesaistot politisko prioritāšu izmaiņu riskam, ir jānošķir no gadījuma, kad persona ir veikusi noteiktas darbības un izpildījusi noteiktus, tostarp ar finanšu ieguldījumu saistītus kritērijus, lai saņemtu laikā ierobežotu, konkrētu nodokļa atvieglojumu vai cita veida atbalstu. Proti, paļāvība uz noteiktu atvieglojumu piemērošanu neierobežoti ilgu laiku ir nošķirama no konkrētos kritērijos balstīta un laikā ierobežota labuma piešķiršanas. Turklāt tiesiskās paļāvības aizsardzība ir vērtējama nevis kā tiesības neierobežotu laiku saglabāt iepriekšējo stāvokli, bet gan kā garantija tam, ka izmaiņas tiks veiktas pēc iespējas saudzīgāk.

Ar apstrīdēto normu ierobežotais nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojums, pirmkārt, tika piešķirts uz noteiktu kritēriju – ēku un to fasāžu renovācijas un izgaismošanas darbu – izpildes pamata un, otrkārt, jau sākotnēji tika ierobežots laikā, nosakot, ka to piešķir piecu gadu garumā.

Nav izslēdzams tas, ka personas, kurām šis atvieglojums tika piemērots, tām piederošo nekustamo īpašumu sakārtošanas un pārbūves darbus uzsāka un veica, rēķinoties ar gaidāmajiem nodokļa atvieglojumiem, kas pēc savas dabas ir zināms finansiālais atbalsts attiecīgo darbu veikšanai. Uz šādas rīcības racionalitāti norāda Saistošo noteikumu Nr. 75, ar kuriem tika ieviests konkrētais nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu veids, paskaidrojuma raksts. Paskaidrojuma rakstā norādīts, ka šā atvieglojuma veida ieviešana veicinās kultūrvēsturiski nozīmīgu ēku atjaunošanu, kā arī uzlabos galvaspilsētas kopējo vizuālo tēlu – proti, ka atvieglojumi tiek piešķirti par ēku īpašnieku rīcību, kas ir Rīgas domes un visu pilsētas iedzīvotāju interesēs (*sk. Saistošo noteikumu Nr. 75 paskaidrojuma raksta 2. sadaļas 1. punktu lietas materiālu 2. sēj.*

149.–150. lp.). Tieši tāpat konkrēto nodokļa atvieglojumu ieviešanas pamatojumā norādīts: „lai nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu summa būtu samērīga ar īpašnieka veiktajiem ieguldījumiem ēku atjaunošanā, minētos atvieglojumus plānots piemērot piecus gadus”, un tas attiecīgi tika paredzēts Saistošo noteikumu Nr. 198 23.² punktā (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 150. lp.*). Proti, konkrētais nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojums tika noteikts ar mērķi finansiāli atbalstīt kultūrvēsturisku ēku atjaunošanu, turklāt arī atvieglojuma piemērošanas ilgums tika noteikts, rēķinoties ar atjaunošanas darbu izmaksām.

Tādējādi konkrētajam nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumam ir personu rīcību regulējošs jeb pamudinošs raksturs. Rīgas dome bija pietiekami skaidri norādījusi, ka šādu atvieglojumu personas var ņemt vērā to ekonomiskajā darbībā un ka tas citstarp uzskatāms par finansiālu motivāciju veikt ēku un to fasāžu renovācijas un izgaismošanas darbus. Līdz ar to personu paļaušanās, ka pēc noteikta veida darbu veikšanas tās piecus gadus saņems konkrēto nodokļa atvieglojumu, bija pamatota.

Tāpat izskatāmajā lietā būtisks ir fakts, ka personas nebija paļāvušās uz to, ka saņems atvieglojumu neierobežotu laiku, bet to tiesiskā paļāvība bija ierobežota laikā, proti, personas paļāvās uz to, ka solīto atvieglojumu tam noteiktajā apmērā tās saņems tieši un tikai piecus gadus, sākot ar nākamo taksācijas gadu no brīža, kad izdarīts ieraksts Rīgas domes Vienotajā informācijas sistēmā. Rīgas dome ir norādījusi, ka piecu gadu termiņš konkrētā atvieglojuma saņemšanai noteikts tikai tādēļ, lai neradītu iespaidu, ka tiesības uz nekustamā īpašuma atvieglojumu ēku īpašniekiem tiek piešķirtas uz neierobežotu laiku. Tomēr šis arguments nemazinātu personu tiesības paļauties uz atvieglojuma saņemšanu tieši piecu gadu garumā; tieši pretēji – tām ir radīta skaidrība, ka konkrētais nodokļa atvieglojums tiks piešķirts noteiktu laika periodu. Proti, jau sākotnēji personas rēķinājās ar to, ka pēc noteiktā laika konkrētais nodokļa atvieglojums tām vairs netiks piešķirts, un attiecīgi vēl jo vairāk rēķinājās ar tā nemainību noteiktajā laika posmā.

8.3. Paļaušanās uz nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojuma piemērojamību piecu gadu garumā ir nošķirama no šāda atvieglojuma apmēra nemainības. Tomēr šī paļāvība uz atvieglojuma piemērojamību aptver arī paļaušanos uz atvieglojuma aptuveno apmēru tiktāl, ciktāl tas ir būtisks atvieglojuma mērķim un jēgai. Proti,

personām, ņemot vērā, ka konkrētie atvieglojumi tika noteikti ar mērķi veicināt noteikta apmēra ieguldījumus, bija pamats paļauties, ka atvieglojumi visu piecu gadu garumā tiks piemēroti bez būtiskām to apmēra izmaiņām.

Līdz ar to personām bija radusies likumīga, pamatota un saprātīga, Saistošo noteikumu Nr. 198 regulējumā balstīta tiesiskā paļāvība uz nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu saņemšanu piecus gadus atbilstoši to veiktajiem ēku un to fasāžu renovācijas un izgaismošanas darbiem.

9. Secinot, ka apstrīdētā norma ar tūlītēju spēku ietekmē personas tiesības, uz kurām tai bija radusies tiesiskā paļāvība, Satversmes tiesai jāpārbauda, vai pašvaldība, izvērtējot šo ietekmi, nodrošināja saprātīgu līdzsvaru starp personas tiesisko paļāvību un sabiedrības interesēm, kuru labad attiecīgais regulējums tika mainīts. Proti, Satversmes tiesai visupirms jānoskaidro intereses, kuru dēļ pašvaldība izšķīrās par nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu maksimālā apmēra noteikšanu ar apstrīdēto normu, un tad jāpārbauda, vai apstrīdētā norma nodrošina līdzsvaru starp iesaistīto pušu interesēm (*sal. sk. Satversmes tiesas 2021. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2020-30-01 14. punktu*).

9.1. Rīgas domes Finanšu un administrācijas lietu komiteja (turpmāk – Komiteja) 2019. gada 3. jūlija sēdē nolēma atbalstīt nepieciešamību izvērtēt iespējas veikt grozījumus Saistošajos noteikumos Nr. 198 un šā mērķa sasniegšanai izveidoja darba grupu (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 51.–53. lp.*). Darba grupas 2019. gada 14. oktobra informatīvajā ziņojumā, kas izskatīts Komitejas 2019. gada 18. oktobra sēdē, nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi, kas piešķirti par ēku un to fasāžu renovāciju un izgaismošanu, kategorizēti kā atvieglojumi ar mērķi veicināt pilsētas teritorijas sakopšanu, attīstību, iedzīvotāju līdzdalību nekustamo īpašumu pārvaldīšanā un apsaimniekošanā (*sk. Informatīvā ziņojuma (starpziņojuma) par Rīgas pašvaldības piemēroto nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu efektivitātes izvērtējumu un nepieciešamajām izmaiņām 3. lp. lietas materiālu 2. sēj. 59. lp.*). Citstarp tieši šie atvieglojumi tika novērtēti pozitīvi, proti, atzīti par saglabājamiem, kā vienīgās izmaiņas piedāvājot to apmēru precizēšanu, turklāt ar mērķi veicināt ēku pilnu atjaunošanu un ēku un to fasāžu pilnu restaurāciju (*sk. Informatīvā ziņojuma*

(starpziņojuma) par Rīgas pašvaldības piemēroto nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu efektivitātes izvērtējumu un nepieciešamajām izmaiņām galveno secinājumu 3.5. punktu ziņojuma 6. lpp. un priekšlikumu 6. punktu ziņojuma 11. lpp.).

No darba grupas informatīvā ziņojuma (starpziņojuma) 1. pielikumā apkopotās statistikas izriet, ka Saistošo noteikumu Nr. 198 4.18.2. apakšpunktā minētos atvieglojumus konkrētajā brīdī saņēma 95 personas, 4.18.3. apakšpunktā minētos atvieglojumus – 92 personas, bet 4.18.4. apakšpunktā minētos atvieglojumus – septiņas personas (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 77.–78. lp.*).

Komitejas 2019. gada 18. oktobra sēdē informatīvā ziņojuma izskatīšanas ietvaros tika uzklauts arī deputāta Vjačeslava Stepaņenko viedoklis par nepieciešamību turpināt nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piemērošanu garāžām, pagrabiem, saimniecības telpām un noliktavām. Debatējot par šo priekšlikumu, deputāts citstarp norādījis, ka „šāda atvieglojuma apmērs finansiālā izteiksmē kopumā nepārsniedz no juridiskajām personām nodokļa atvieglojumu dēļ neiegūtos līdzekļus” un līdz ar to esot būtiski „ieviest juridiskajām personām piemērojamo atvieglojumu griestus” (*sk. Rīgas domes Finanšu un administrācijas lietu komitejas 2019. gada 18. oktobra sēdes protokola izraksta 36. punktu lietas materiālu 2. sēj. 85. lp.*).

Rīgas domes 2019. gada 18. decembra sēdē tika izskatīts jauno saistošo noteikumu „Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtība Rīgā” projekts (Nr. RD-10-3129-lp). Šajā sēdē deputāts Vjačeslavs Stepaņenko kopā ar trim citiem deputātiem iesniedza priekšlikumu citstarp papildināt projektu ar apstrīdēto normu. Saistībā ar minēto priekšlikumu Rīgas domes Pašvaldības ieņēmumu pārvaldes priekšnieks norādīja, ka 2019. gadā atvieglojumus, kuru summa pārsniedz 10 000 *euro*, saņēmusi 71 juridiskā persona, no kurām trīs ir sabiedriskā labuma organizācijas (*sk. Rīgas domes 2019. gada 18. decembra sēdes stenogrammu*). Plašākas diskusijas par šo priekšlikumu nenotika. Priekšlikums tika atbalstīts ar 35 balsīm „par” un 14 „pret”. Par saistošo noteikumu projektu kopumā „par” nobalsojuši 35 deputāti, bet „pret” – 13 deputāti.

9.2. Rīgas dome ir norādījusi, ka tās 2019. gada 18. decembra sēdes stenogrammā Nr. 71 lasāms deputāta Vjačeslava Stepaņenko sniegtais pamatojums

viņa un citu deputātu kopīgi izteiktajiem priekšlikumiem papildināt projektu citstarp ar apstrīdēto normu. No šā pamatojuma esot secināms, ka apstrīdētās normas iekļaušana Saistošajos noteikumos Nr. 111 citstarp ļāva īstenot citu šo pašu deputātu iesniegto priekšlikumu, proti, atbalstīt personas ar I un II grupas invaliditāti, palielinot šīm personām piešķiramo nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmēru. Šādā veidā salāgojot pašvaldības budžeta ieņēmumus un izdevumus, lai sniegtu atbalstu mazāk aizsargātajām sabiedrības grupām, praksē esot iedzīvināti likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” 3.¹ pantā ietvertie nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu noteikšanas principi.

Tomēr no apstrīdētās normas izstrādes materiāliem, tostarp minētās stenogrammas, neizriet tas, ka konkrētais nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmēra ierobežojums būtu pieņemts ar tieši formulētu mērķi nodrošināt atvieglojumus personām ar I un II grupas invaliditāti. Lai gan deputāti iesniedza vairākus priekšlikumus, citstarp iesakot palielināt nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus personām ar I un II grupas invaliditāti, ne priekšlikuma pamatojumā, ne debatēs netika norādīts, ka šo dažādo priekšlikumu izpilde ir savstarpēji finansiāli saistīta. Turklāt priekšlikums aptvēra arī citu normu redakcijas, kuru finansiālā izpilde netika piesaistīta apstrīdētajai normai, tostarp attiecībā uz nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu saglabāšanu par telpu grupām, kas saistītas ar dzīvošanu, kā arī citus atvieglojumus ierobežojošas normas, kas tāpat netika piesaistītas minētajam mērķim.

Līdz ar to nav iespējams secināt, ka juridiskajām personām piederošajiem un to atjaunotajiem nekustamajiem īpašumiem piemērojamā nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmēra ierobežojums noteikts ar mērķi nodrošināt citu personu – personu ar I un II grupas invaliditāti – tiesību aizsardzību.

No apstrīdētās normas pieņemšanas materiāliem neizriet pamatojums arī tam, kāds vispār ir apstrīdētās normas radītais ieguvums, proti, cik daudz līdzekļu šāds ierobežojums ļauj ietaupīt, attiecīgi veicinot sabiedrības labklājību. Proti, apstrīdētā norma netika pieņemta konkrētu sabiedrības interešu dēļ. Arī objektīvi nav konstatējami nekādi ārpuskārtas apstākļi, kas norādītu uz nepieciešamību pēkšņi samazināt piešķirto atvieglojumu apmēru.

Lai gan tiesību normas izdevējam ir pienākums regulāri pārskatīt piešķirtos nodokļu atvieglojumus, šādai analīzei ir jābūt sistemātiskai un jāietver tādi faktos un politiskajās izvēlēs balstīti aspekti kā nodokļa atvieglojuma efektivitāte mērķa sasniegšanā, mērķa sasniegšanas turpmākā nepieciešamība un konkrēts nodokļa atvieglojuma apmēra izvērtējums.

Personas tiesisko paļāvību nav pieļaujams pārkāpt, pamatojoties uz abstraktu sabiedrības finansiālo vai cita veida ieguvumu, jo šāda pieeja neļauj līdzsvarot abu pušu intereses un novērst tādu situāciju, ka personai tiek radīts nesamērīgs kaitējums.

9.3. Tāpat Satversmes tiesa secina, ka Rīgas dome nav vērtējusi, kā apstrīdētā norma faktiski ietekmēs tās juridiskās personas, kuras jau bija veikušas attiecīgus ēku sakārtošanas un pārbūves darbus. Proti, netika veikts nedz vispārējs, nedz individuāls normas ietekmes izvērtējums.

Tādu tiesību normu atzīšanai par tiesiskām, kuras ar tūlītēju spēku aizskar personu tiesisko paļāvību uz iepriekšējā stāvokļa saglabāšanu, ir nepieciešama ne vien vispārēja tiesību normu grozīšanas interese, proti, leģitīmais mērķis, bet arī tiesību normu izdevēja sniegts pamatojums tam, kādēļ ar šīm tiesību normām ir nepieciešams aptvert personas, kuru tiesiskās attiecības nodibinātas pagātnē (*sal. sk.: Hey J. Formale Rechtsstaatlichkeit der Besteuerung. In: Tipke K., Lang J. (Hrsg.) Steuerrecht. 22. Auflage, Köln: Schmidt, 2015, S. 135, Rn. 271*).

No apstrīdētās normas izstrādes materiāliem neizriet pamatojums nepieciešamībai šo normu attiecināt arī uz tām juridiskajām personām, kuras, pamatojoties uz veiktajiem ēku renovācijas un izgaismošanas darbiem, jau iepriekš bija sākušas saņemt nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus noteiktajā apmērā. Tieši pretēji – lai gan apstrīdētās normas pieņemšanas laikā tika norādīts, ka tās tvērumā 2019. gadā nonāktu 71 juridiskā persona, tiesību normas izdevējs nepārlicinājās par to, kāda varētu būt apstrīdētās normas praktiskā ietekme uz šīm personām, proti, kādā apmērā šīm personām nodokļa atvieglojumi tika piemēroti līdz apstrīdētās normas spēkā stāšanās brīdim un – attiecīgi – cik liela būtu ierobežojuma ietekme uz katru no šīm personām. Citstarp tiesību normas izdevējs nepārlicinājās arī par to, vai kādai no šīm personām šāda apmēra atvieglojuma ierobežojums nesamazinātu tai piemērojamo atvieglojumu vairākas reizes tā, ka atvieglojums vairs nesasniegtu tā sākotnējo

kompensējošo mērķi. Proti, nosakot apstrīdētajā normā ietvertu nodokļa atvieglojuma apmēra ierobežojumu līdz 10 000 *euro*, Rīgas dome nepārlicinājās par to, vai šāda novirze no sākotnējā procentuālā nodokļa atvieglojuma apmēra noteiktos gadījumos neietekmēs personu tiesisko paļāvību uz atvieglojuma saņemšanu tādā apmērā, kāds būtu atbilstošs šā atvieglojuma mērķim un konkrētas personas paveiktajiem darbiem.

Turklāt dati attiecībā uz 2019. gadu neatspoguļoja to, cik daudzas personas nonāca apstrīdētās normas tvērumā 2020. gadā jeb šīs normas spēkā stāšanās brīdī. Tādējādi apstrīdētās normas ietekme uz šādām juridiskajām personām netika nedz izvērtēta, nedz pat vispār aptverta. Minētie dati aptvēra arī personas, kurām 2019. gads bija pēdējais konkrētā atvieglojuma saņemšanas gads. Līdz ar to apstrīdētā norma tika pieņemta ne tikai bez konkrēta mērķa un izvērtējuma par tās ietekmi uz personu tiesisko paļāvību, bet arī neizvērtējot tās finansiālo ietekmi uz skartajām personām un tās vispār neindentificējot.

Tāpat izskatāmajā lietā būtisks ir fakts, ka normas skartajām personām jau sākotnēji bija radusies tiesiskā paļāvība uz noteikta apmēra atvieglojumu saņemšanu tikai piecu gadu garumā. Turklāt personu tiesiskā paļāvība bija radusies nevis pasīvi, bet konkrētu kritēriju izpildes rezultātā. Proti, valsts pienākums ievērot tiesiskās paļāvības principu vispār, bet jo sevišķi konkrētajā gadījumā neprasa nodrošināt „pārakmeņojušos privilēģiju valsti” (*sal. sk.: Muckel S. Kriterien des verfassungsrechtlichen Vertrauensschutzes bei Gesetzesänderungen. Berlin: Duncker & Humblot, 1989, S. 22*). Tomēr tas ietver valsts pienākumu pildīt saistības, ko tā uzņēmusies pret personām, – pretējā gadījumā tiktu zaudēta personu uzticēšanās valstij un tiesībām (*sal. sk. Satversmes tiesas 2010. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. 2009-44-01 15. punktu*). Šis aspekts, proti, tiesiskās paļāvības rašanās konkrētajā gadījumā specifika, kas sevī ietvēra arī nekustamā īpašuma īpašnieku paļaušanos uz to veiktajiem ēku un to fasāžu renovācijas un izgaismošanas darbiem sekojošu Rīgas domes pretizpildījumu, apstrīdētās normas pieņemšanas laikā netika ņemta vērā.

Līdzsvarojot tiesisko paļāvību uz konkrētu tiesību saglabāšanu un sabiedrības labumu, kura nodrošināšanai iepriekšējais regulējums tiek grozīts, būtiska nozīme ir izpratnei par to, kas ir skartās personas un kādā apmērā to tiesības tiek ietekmētas, tostarp par to, vai šīm personām radusies tiesiskā paļāvība uz kādu tiesību saglabāšanu

un kādā veidā šī tiesiskā paļāvība var tikt aizskarta. Trūkstot šādai izpratnei, savstarpējā interešu līdzsvarošana nav iespējama. Fakts, ka trūkst informācijas par apstrīdētās normas ietekmi, liecina arī par to, ka tiesību normu izdevējs nav apsvēris, kādi līdzekļi personas tiesisko paļāvību un tiesības uz īpašumu aizskartu mazāk.

9.4. Ievērojot minēto, secināms, ka Rīgas dome nav vispusīgi un pilnvērtīgi pārlicinājusies par apstrīdētās normas ietekmi uz jau pastāvošām tiesiskajām attiecībām. Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskās paļāvības principam kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesībām uz īpašumu neatbilst tāda situācija, ka personas finansiālo saistību apmērs, kas izriet no pienākuma maksāt nekustamā īpašuma nodokli par konkrēto īpašumu un uz kura saglabāšanu noteiktu laika periodu konkrētu iemeslu dēļ tai radusies tiesiska paļāvība, tiek palielināts bez īpaša pamatojuma vai izvērtējuma. Tādējādi apstrīdētā norma neatbilst tiesiskās paļāvības principam un nenodrošina personas īpašuma tiesību aizsardzību.

Līdz ar to apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 1. panta tvērumā ietilpstošajam tiesiskās paļāvības principam kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmo teikumu.

10. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 32. panta trešo daļu tiesību norma, kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai, uzskatāma par spēkā neesošu no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja Satversmes tiesa nav noteikusi citādi. Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka, lemjot par brīdi, ar kuru apstrīdētā norma (akts) zaudē spēku, jāņem vērā, ka tās uzdevums ir pēc iespējas novērst pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskārumu (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-12-0103 25. punktu*).

Ņemot vērā to, ka apstrīdētā norma jau ir zaudējusi spēku, Satversmes tiesai šajā spriedumā nav jālemj par tās spēka zaudēšanas brīdi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2004. gada 14. janvāra sprieduma lietā Nr. 2003-19-0103 11. punktu*). Tomēr, izskatot uz tiesas pieteikuma pamata ierosinātu lietu, Satversmes tiesai vienmēr ir jāizvērtē, kāda ietekme uz attiecīgo lietu būs tās spriedumam (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 5. decembra sprieduma lietā Nr. 2019-01-01 25. punktu*). Vienlaikus Satversmes tiesai jāgādā arī par to, lai situācija, kāda varētu veidoties no brīža, kad apstrīdētā norma zaudē

spēku, nenodarītu būtisku kaitējumu valsts vai sabiedrības interesēm (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 2. novembra sprieduma lietā Nr. 2020-14-01 14. punktu*). Par vienu no šādām interesēm atzīstama sabiedrības labklājības aizsardzība, kas ir sasaistīta ar pašvaldības budžeta stabilitāti.

Pieteikuma iesniedzēja attiecībā uz pieteicēju tās izskatīšanā esošajā administratīvajā lietā lūdz atzīt apstrīdēto normu par spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža. Tas esot nepieciešams, lai izspriestu minēto administratīvo lietu. Tāpat Satversmes tiesā saņemta informācija par vairākām lietām, kurās administratīvā tiesa nolēmusi apturēt tiesvedību, jo tiesas procesā piemērojama apstrīdētā norma (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 132.–141. lp. un 3. sēj. 25.–31. lp.*). Apstrīdētās normas atzīšana par spēkā neesošu ar atpakaļejošu spēku ir vienīgā iespēja aizsargāt attiecīgo personu pamattiesības.

Tomēr nav izslēdzama varbūtība, ka ne visām juridiskajām personām apstrīdētās normas piemērošana radījusi, pēc to ieskata, būtisku tiesību aizskārumu. Gadījumos, kad pati persona nav uzskatījusi savu tiesību aizsardzību par tik nepieciešamu, lai izmantotu vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus, prevalētu pašvaldības interese saglabāt sava budžeta stabilitāti.

Tādējādi apstrīdētā norma ir atzīstama par spēkā neesošu no tās spēkā stāšanās dienas attiecībā uz tām personām, kuras uzsākušas savu tiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Rīgas domes 2019. gada 18. decembra saistošo noteikumu Nr. 111 „Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtība Rīgā” 11. punktu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020. gada 31. decembrim) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam

teikumam un attiecībā uz tām personām, kuras uzsākušas savu tiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, par spēkā neesošu no tā spēkā stāšanās dienas.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

Sanita Osipova